

CONCEPTUL DE MUZEU NAȚIONAL

STUDIU DE CAZ:

MUZEUL NAȚIONAL DE

ANTICHITĂȚI DIN BUCUREȘTI

Mirela Târnă
(Arhivele Naționale)

Alături de cuvântul scris, ca și de cel rostit, imaginea are un puternic impact asupra indivizilor, declanșând anumite sentimente, atitudini, permițând stereotipii ori manipulări. Muzeul are această putere ca, prin intermediul imaginii create de obiecte, să direcționeze percepția indivizilor către un anume demers, la nivel individual și, implicit, la nivel colectiv.

Astfel, în secolul al XIX-lea, instituția muzeului și mai cu seamă a muzeului național, este chemată, alături de alte instituții și forme de comunicare – școală, armată, presă etc. – să contribuie la construirea statului-națiune – acest „ansamblu în același timp teritorial, politic, social, cultural, istoric, mitic și religios”¹. Statul-națiune este o construcție care concepe națiunea ca pe o comunitate sau ca pe o mare solidaritate, pentru că „membrii ei, fie că se întâlnesc, fie că nu, fiecare poartă în minte imaginea comunității lor.”² Această comuniune presupune: origine comună, limbă unitară, o istorie care fixează continuitatea sa de-a lungul secolelor, o serie de eroi-etalon, monumente culturale și simboluri specifice – însemne heraldice, costume, steaguri, un animal emblematic etc.

La începutul secolului al XIX-lea, definirea națiunii izează de motivări opuse: „unii au în vedere rațiunea și autonomia persoanei, alții – instinctul și forța indefinibilă a înconștientului colectiv”³. În Franța, se conturează o interpretare democratică a conceptului, bazată pe ideea de „contract”, de asociere voluntară a celor ce locuiesc între frontierele aceluiași stat, în timp ce în Germania, dezmembrată într-o puzderie de state, se invocă ideea lui Herder, a unui „Volksgeist”, realitate transindividuală, totalizând coordonatele majore ale psihismului colectiv, care se exprimă prin limbă, cutume și folclor.⁴ În ceea ce privește națiunea română și, în genere, națiunile din spațiul central-european, modelul inovat corespunde formulei germane. „Românii se definesc prin originea comună (romană, dacă sau daco-romană), prin limba unitară, prin istoria

---

¹ Apud Guy Hermet, *Istoria națiunilor și a naționalismului în Europa*, Iași, Institutul European, 1997, p.167. Îl citează pe Edgard Morin, *Statul-Națiune*.

² Benedict Anderson, *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, London, 1991, p.6, și Paul James, *Nation formation towards a Theory of Abstract Community*, London, 1996, p.5

³ Paul Cornea, *Originile romantismului românesc. Spiritul public, mișcarea ideilor și literatura între 1780-1840*, București, ed.Minerva, 1972, p.460

⁴ *Ibidem*, p.461.

împărtășită, prin spiritualitatea specifică”.⁵ Toate acestea contribuie la crearea unui tip de identitate numită națională, care a necesitat un proces educativ la nivel de masă, realizat de elitele intelectuale aparținând diverselor națiuni, ca urmare a observării reciproce, a imitației, a circulației ideilor.

În acest context, muzeul național se definește la nivel conceptual ca fiind unul din „vehiculele privilegiate de reprezentare a identității naționale”⁶, chemat să aducă mari servicii statului-națiune, în cercetarea și definirea teritoriului identitar. Astfel, menirea sa este aceea de a crea o imagine națională, puternică și distinctă și de a educa buni cetățeni. Una din limitele impuse de această percepție este tendința de a prezenta o imagine aurită, parțială, care cenzurează aspectele negative ale evoluției naționale. În expunerea imaginilor din trecut, „muzeele naționale au rolul de a reda misiunea civilizatoare a națiunii sau necesitatea ca ea să se apere împotriva unei amenințări exterioare sau mai mult decât atât, obligația ei de a-și păstra identitatea etnică, culturală sau rasială – subminată de industrializare, urbanizare ori de aflusul masiv de străini etc.”⁷ Această percepție are la bază ideea că națiunile nu pot invoca dreptul cuceririi. „Ele pot revendica un teritoriu numai în numele posesiunii exercitate de străbuni asupra pământului. O națiune demnă de acest nume nu se prezintă nicodată ca agresor al națiunilor învecinate: ea doar își apără patrimoniul inalienabil și dreptul la propria libertate, la bine și la rău (de aceea, națiunile pot comemora în egală măsură înfrângerile și victoriile)”⁸.

Muzeul național ca „teritoriu simbolic al națiunii”⁹ este investit cu misiunea de a reînvia trecutul național – suferințele, victoriile, eroii neamului. Toate acestea au scopul de a implementa în conștiința colectivă convingeri privind originea nobilă, calitățile poporului respectiv, vechimea și continuitatea sa într-un anumit teritoriu și rolul în istorie. Fiecare individ și comunitatea în ansamblul său trec astfel printr-un proces de identificare națională și intră în posesia unei memorii naționale. Aceasta este finalitatea pentru care se recurge la o atentă selecție de personaje, evenimente, elemente simbolice, evidențiind acele aspecte considerate comune și reprezentative la nivel național, unele dintre ele refuzate de cele mai multe ori în plan politic.

Domenii ca istoria, etnografia, chiar religia sunt folosite de un muzeu național în susținerea demersului său. La rândul lui, el face ca aceste domenii să devină palpabile prin intermediul obiectelor, iar „...discursul este ținut de forța simbolisticii. Obiectul povestește despre cotidian, despre marile evenimente, despre momentele importante, despre personalități, dar de asemenea și despre anonimi. El face trecerea de la un timp

⁵ Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, București, ed. Humanitas, București, 1997, p.15.

⁶ Philippe Dubé, André Lapointe, *Le musée en tant que territoire symbolique de la nation*, în *Les espaces de l'identité*, Laval, 1997, p.147

⁷ *Ibidem*, p.153.

⁸ Anncr Mric Thiesse, *Identități naționale – scurtă istorie a noțiunii*, în Revista „22”, anul XI (536), 30 mai – 5 iunie 2000, p.16. Traducere din limba franceză din *Le monde diplomatique*, iunie 1999, pp.12,13, de Mihaela Mănușu.

⁹ Philippe Aubé, André Lapointe, *op.cit.*, p.159.

la altul, de la o realitate la alta. Acest obiect „purtător de sens”, care ne poartă într-o realitate tangibilă, este o alegere, o perspectivă”.¹⁰

Nu întâmplător, în veacul al XIX-lea, arheologia este un domeniu care se dezvoltă, la început haotic, dar mai apoi printr-o susținere din partea statului.¹¹ Ea oferă suportul concret pentru colecțiile muzeale. De altfel, colecțiile de arheologie au fost și primele sistematizate, realizându-se evidența și documentarea în detaliu, după principii cronologice și tipologice.

Apelul la epocile istorice îndepărtate – preistorie, antichitate – face parte din construcția argumentației ce stă la baza edificiului național privind originile, vechimea și continuitatea unui popor. „Fiecare națiune își caută începuturi cât mai îndepărtate și mai valorizante. Cu cât rădăcinile sunt mai adânc înfipite și mai viguroase, cu atât arborele este mai puternic și mai rezistent.”¹² De asemenea, descoperirea și expunerea obiectelor antice au rolul de a reda gloria acelor vremuri apuse și de a fi un imbold pentru generațiile contemporane, chemate să contribuie la renașterea nației. Eroii antici devin exemple, chair modele pentru prezent.

Muzeul național este o dovadă a trecutului și în același timp, construiește un trecut pentru a servi prezentului și viitorului.

* * *

În țările române – și ne referim cu predilecție la Țara Românească și Moldova – ideea de muzeu se conturează în secolul al XIX-lea, iar din a doua jumătate a veacului, instituția muzeului apare de sine stătătoare. Până atunci putem vorbi de colecții de tablouri, de obiecte din aur și argint, carte veche, manuscrise cu miniaturi, obiecte de cult adunate de domnitorii munteni și moldoveni și cele constituite în cadrul așezămintelor monastice. Alături de acestea, un rol important l-au avut colecțiile de obiecte create pe lângă instituțiile de învățământ și în acest sens, Transilvania a dat tonul, fiind un model pentru țările de dincoace de munți.¹³ În București, Colegiul de la Sf.Sava avea în 1830 un punct muzeistic de interes didactic, apoi doctorul Carol Davila organizează în 1855, la Mihai Vodă, „Școala ostășească de medicină” înzestrată cu un muzeu de anatomie, iar în Moldova exista „Muzeul Eforiei Școalelor”, care dispunea, în 1832, de colecții necesitând noi spații.

¹⁰ Mirela-Luminița Murgescu, *Muzeul de istorie – între a privi și a învăța*, în *Revista Muzeelor*, 1998, an XXXV, nr.3-4(231 – 232), p.38.

¹¹ Vezi cazul românesc: în 1864, se înființează un comitet arheologic care conducea Muzeul Național de Antichități; din 1893 funcționează Comisiunea Monumentelor Istorice; Grigore Tocilescu înființează *Revista pentru istorie, arheologie și filologie* (1882-1909); în 1874 se elaborează un regulament privind exploatarea și cumpărările de obiecte antice etc.

¹² Lucian Boia, *Două secole de mitologie națională*, București, ed. Humanitas, București, 1999, p.37.

¹³ Aristide Ștefăncescu, *Ghidul muzeelor*, ed.Sport turism, București, 1974, p.11 Aveau colecții muzeale: Liceul Evanghelic din Sibiu, încă din secolul al XV-lea, din 1696, Liceul din Odorhei; la Satu Mare și Șimleu din 1804; la Gimnaziul Superior din Beiuș după 1828; la Mediaș și Cluj în 1840-1841, la Blaj se înființează în anii 1850-1851 Muzeul Fizic, Matematic și Cultural al Licului, care va deveni Cabinet de Arheologie etc.

Acest gen de organizare muzeistică este specific perioadei pionieratului muzeisticii românești, evidențiind latura strict educativă a muzeului, la început numai în sens științific. Această latură educativă se menține de-a lungul timpului, dar capătă noi conotații.

Treptat, se fac primii pași către muzeul destinat publicului larg. Exemplul Muzeului Brukenthal, înființat în 1790, la Sibiu, de baronul Samuel Brenker von Brukenthal, este demn de urmat. Astfel, la Iași, în 4 februarie 1834, se inaugura Muzeul Istorico-Natural, cu secții de mineralogie, zoologie și bibliotecă. La București, în toamna aceluiași an, prin porunca domnească nr.142 din 3 noiembrie 1834, se aprobă înființarea unui Muzeu Național pe lângă Colegiul Sf.Sava¹⁴. Această propunere aparținea marelui vornic Mihalache Ghica, fratele domnitorului Alexandru Ghica. Scopul acestei instituții era „de a se aduna într’însul mai întâi obiectele de istorie naturală și de antichități câte se găsesc în Țara Românească, apoi după vreme să se adauge și alte obiecte de prin deosebite țări.”¹⁵ Mai mult decât atât, Mihalache Ghica considera că acest muzeu „...va strânge la un loc modeluri trebuincioase spre îmbunătățirea agriculturii și industriei naționale; scopul însă mai deosebit al acestei așezări va fi a strânge feluri de colecții spre luminarea istoriei naturale a acestei țări, cum și a strânge acolo câte antichități se mai găsesc risipite prin-acest Prințipat care ar putea da oareșcare lumină asupra istoriei nației noastre.”¹⁶

Chiar dacă această instituție este legată de procesul de instrucție, scopurile pe care și le propune sunt ambițioase și chiar dacă ele nu se realizează într-un timp scurt, reclamă o realitate legată de necesitatea privind procesul românilor ca nație. De asemenea, nu întâmplător, acest muzeu numit național este înființat la Colegiul Sf.Sava, această primă școală unde se învăța limba națională.

La baza Muzeului Național stătea donația lui Mihalache Ghica, care cuprindea: o colecție mineralogică (circa 150 piese), însoțită de un catalog; o colecție de moluște cu 213 exemplare catalogate; un mare număr de pești; o numeroasă colecție de monede grecești, romane și bizantine (circa 1250 bucăți); 6 piese litice și fosile. De asemenea, în sectorul istorie se remarcă „statuia lui Matei Vodă de piatră, cu îmbrăcăminte și înscrisere slavonească, cu morior pe marginea pietrii și o cămase (sic!) de fier”¹⁷.

Muzeul a fost organizat cu ajutorul lui Carol Wahlstein (Valstein)¹⁸ și a fost inaugurat oficial la 18 iulie 1837. În același an a fost descoperit întâmplător Tezaurul de la Pietroasa.¹⁹ Acesta se compunea din douăzeci și două de piese din aur curat, multe dintre ele fiind ornate cu pietre scumpe și cristale colorate: roșii, albastre, verzi, galbene

¹⁴ Ioan Opreș, *Istoria muzeelor din România*, ed.Muscion, București, 1994, p.11; Ioana Cristache-Panait și Panait I.Panait, *Organizarea activității muzeistice la București în anul 1864*, în Revista Muzecelor, anul V,nr.6, 1968, p.509; Vladimir Dumitrescu, *Muzeul Național de Antichități*, ed.Meridiane, București, 1968, p.5; Aristide Ștefănescu, *Ghidul Muzeelor*, ed.Sport Turism, București, 1984, p.13.

¹⁵ Ioana Cristache/Panait și Panait I.Panait, *op.cit.*, p.509.

¹⁶ Ioan Opreș, *op.cit.*, p.44.

¹⁷ Aristide Ștefănescu, *op.cit.*, p.13

¹⁸ Carol Wahlstein (1795-1863?) – pictor, naturalist și muzcograf; profesor de desen la Colegiul Sf.Sava (1832-1851); conservator al Muzeului Național (1834-1837).

¹⁹ Acest tezaur a fost descoperit în luna martie a anului 1837, de către doi țărani români, Ion Lemnaru și Stan Avram, care scoteau piatră din munți, în locul numit Istrița, situat în comuna Pietroasa.

și albe.²⁰ Printr-un ofis domnesc din 1838, piesele Tezaurului de la Pietroasa au fost acordate Muzeului Național, fiind punctul de rezistență și de atracție al muzeului, rămas celebru peste timp datorită valorii, dar și destinului său.

În 1837, Revista „Muzeul Național” a publicat un prim program din care se deduce menirea muzeului: „...acum a venit vremea să întoarcem privirea noastră și înapoi și să ne întrebăm mai cu dinadinsul cine suntem, de unde ne tragem, cu ce s-au însemnat veacurile trecute, cine a întemeiat acest stat, la ce prefaceri a fost supus”.²¹ Interesul pentru istoria trecutului devine tot mai puternic, iar întrebările: Cine suntem? De unde ne tragem? – revin în veacul al XIX-lea nu numai în istoriografie, ci și în domeniul muzeistic. În acest context, Muzeul Național a propus să se ceară, prin circulare, tuturor autorităților, să adune obiectele antice descoperite în timpul săpăturilor la poduri, șosele sau alte construcții și să le predea muzeului.

Tot în această perioadă se remarcă interesul pentru artă. Din expoziția de tablouri prezentată publicului în 1836, prin strădania lui Petrache Poenaru, Carol Wahlstein a selectat un număr de 80 de lucrări.

Apoi s-au adăugat și altele, semnate de Gh.Tatarescu, Th.Aman, P.Alexandrescu și alții. Expuse în muzeu, ele deveneau „proprietate națională”. Astfel, în anii 1850-1851, domnitorul Barbu Știrbei a întemeiat, printr-un decret, „o galerie de tablouri pentru studiul tinerimei”, sau ceea ce avea să se numească Pinacoteca. Tablourilor și gravurilor inițiale li s-au adăugat tablourile pictate de Constantin Lecca²²: *Intrarea lui Mihai Viteazul în Alba Iulia*; *Uciderea lui Mihai Viteazul*; *Dragoș Vodă la vânătoarea zimbrului*; *Întâlnirea dintre Bogdan cel Orb și Radu cel Mare* și cele ale lui Henri Trenk²³ (autor al unor tablouri cu monumente, mai cu seamă biserici).

Se conturează astfel trei nuclee în cadrul Muzeului Național: științele naturii, istorie, artă, ele reprezentând baza unor viitoare muzee distincte. O caracteristică a muzeului a fost, de la început, îmbogățirea colecțiilor de obiecte din cele trei domenii prin schimburi și donații. Astfel, Cabinetul Zoologic Imperial din Viena schimbă cu Muzeul din București o serie de exponate, dându-i totodată o colecție de entomologie (insecte) și o alta de cochilii, însumând peste 10.000 de exemplare; Muzeul Național donează Muzeului din Budapesta exemplare de păsări; se stabilesc relații cu muzeele universităților din Torino și Genova etc.

Un moment important în vederea constituirii unui muzeu de istorie este cel prilejuit de donația lui Nicolae Mavros²⁴, la 22 ianuarie 1862, ca un omagiu adus înfăptuirii Unirii Principatelor și pentru „instrucțiunea junimii române, speranța viitorului”.²⁵ Această colecție cuprindea circa 4000 de monede și medalii, numeroase sculpturi, basoreliefuri,

²⁰ Ulysse de Marcillac, *Bucureștiul în veacul al XIX-lea*, cd.Meridiane, București, 1999, p.191.

²¹ Ioan Opreș, *op.cit.*,p.42.

²² Constantin Lecca (1807-1887) – pictor, profesor de desen la Școala Centrală din Craiova și la Colegiul Sf.Sava din București, autor de compoziții istorice.

²³ Henri Trenk (1818-1892) – pictor și caricaturist, a ilustrat lucrarea *Le trésor de Pérossa*, de Alexandru Odobescu.

²⁴ Nicolae Mavros (1782-1868) – secretar al domnitorului Alexandru Suțu (1819); general inspector al carantinilor (1829-1851); colecționar.

²⁵ Ioana Cristache-Panait și Panait I.Panait, *op.cit.*,p.510.

vase pictate grecești, obiecte egiptene etc. Au urmat și alte donații semnificative, făcute de: Scarlat Rosetti N.Crețulescu, Cezar Bolliac, Mihail Kogălniceanu, D.Pappazoglu.

În 5 februarie 1862, prin raportul nr. 1460 al Ministrului Justiției Cultelor și Instrucțiunii Publice, s-a obținut din partea domnitorului Alexandru Ioan Cuza aprobarea pentru: „I.Colecțiunea Mavros să se pună la Muzeul Național, într-o despărțire, purtând numele donatorului; II. Să se numească o comisiune compusă din oameni speciali care să se ocupe de conservarea și sporirea Muzeului Național.”²⁶ Această comisie²⁷ a înaintat Ministerului un proiect de lege pentru instituirea a două muzee naționale, unul de arheologie și belle arte, altul de științe naturale și fizice. Acest proiect a rămas neaplicat.

Perioada 1830-1860 dovedește interesul pentru crearea și dezvoltarea unui Muzeu Național, pentru cercetarea arheologică prin care să fie ilustrat trecutul românilor (coborându-se până la originile acestora) și epocile de glorie din istoria națională – W.Blaremburg descrie ruinele romane de la Turnu Severin, Caracal, Celei, într-o serie de „Suveniruri istorice și arheologice asupra României”; Tezaurul de la Pietroasa, atribuit goșilor primitivi din Dacia (secolul II-IV d.Cr.?) acoperă o perioadă discutabilă, mai ales după retragerea aureliană; inginerul A.Popovici din Turnu Severin descoperă pretutindeni, pe locul actualelor orașe, vechi cetăți sau castru romane și pretinde că o serie întregă de împărați romani și bizantini sunt originari din părțile noastre: Aurelian, Iustinian etc.; George Barițiu atrage atenția asupra numărului mare de documente ce se găsesc prin biserici; figura lui Mihai Viteazul începe să fie tot mai frecvent evocată și este o sursă de inspirație pentru pictori. Nimic nu este întâmplător, toate acestea se înscriu în spiritul epocii, când „asistăm la o adevărată explozie a istoriei, privită ca un tot unitar, ca o armă eficace a întăririi conștiinței naționale.”²⁸, iar trecutul constituie un izvor de drepturi și o modalitate de exaltare a patriotismului. Istoria se asociază în demersul său de exploatare a trecutului, filologiei, acest domeniu chemat primul să contribuie la redeşptarea națională, prin studierea, delimitarea și individualizarea limbii române. Cultura însoțește și precede de cele mai multe ori demersul politic, fiind un argument și o bază de pornire în revendicările politice.

* * *

Ideea înființării unui muzeu de istorie se concretizează în anul 1864. Atunci, prin Decretul nr.1648 din 23 noiembrie 1864, Alexandru Ioan Cuza înființează în cadrul Muzeului Național, Muzeul de Antichități, cunoscut sub numele de Muzeul Național de Antichități. La 25 noiembrie 1864, domnitorul Cuza își depunea semnătura pe alte două decrete: „Regulamentul pentru organizarea și direcțiunea Muzeului de Antichități” și cel al constituirii unui „Comitet special arheologic”. Potrivit unui raport al Ministrului Justiției, Cultelor și Instrucțiunii Publice, Nicolae Crețulescu, Nicolae Mavros considerat”...primul și cel mai mare doantor și fondator al Muzeului de Antichități este denumit pe viață

²⁶ *Monitorul. Jurnal oficial al Principatelor Unite –Române*, sâmbătă, 28 noiembrie – 10 decembrie 1864, nr.266, p.1254.

²⁷ Din comisie făceau parte: Nicolae Mavros, George Beldiman, Ion Ghica, Dimitrie Sturdza, Mihail Kogălniceanu, A.T.Laurian, D.Berindei, Carol Ferreati, Alexandru Odobescu.

²⁸ Paul Cornea, *op.cit.*, p. 487.

Președinte al Comitetului Arheologic din România”, iar „D-nii Al. Odobescu, Vasile Alecsandri și A.T. Laurian sunt numiți membri onorifici ai acestui Comitet.”²⁹

Potrivit Regulamentului de orgnaizare, muzeul urma să funcționeze cu patru secțiuni: „Secțiunea numismatică și heraldică particulară; Secțiunea istorică generală; Secțiunea istorică română cu subsecția ecleziastică; Secțiunea curiozităților”³⁰ Sălile muzeului erau deschise publicului joia, duminica și de sărbătorile mari, dimineața, de la ora 10, până la 3 după-amiaza, iar călătorii străini puteau vizita muzeul și în alte zile ale săptămânii. Muezul își avea sediul la parterul Universității. Secțiile muzeului ilustrează existența colecțiilor din domeniile menționate și împărțirea lor (până la înființarea muzeului exista o comasare a lor în sectorul Istorie). Fiind întemeiat în perioada secularizării averilor mănăstirești, muzeul avea să reunească, în colecțiile lui, numeroase odoare bisericești și tipărituri vechi românești.

Sărbătorirea Unirii în 1865 avea să fie întâmpinată cu inaugurarea muzeului, prin amenajarea, într-o primă fază, a colecțiilor de busturi, obiecte de marmură și bronz precum și ceramică, pentru a căror restaurare a fost solicitat profesorul de sculptură de la Școala de Belle Arte, Karl Storck³¹. El este și autorul machetei bisericii episcopale de la Curtea de Argeș (reproducere din lemn sculptat), expusă în muzeu și prezentată în pavilionul românesc de la Expoziția Universală de la Paris (1867)³².

După moartea lui Nicolae Mavros, președinte al Comitetului Arheologic a fost Alexandru Odobescu, primul profesor de arheologie la Universitate, iar în 1881, odată cu numirea lui Grigore Tocilescu la catedra de istorie antică de la Universitatea din București, i se încredințează acestuia direcțiunea muzeului. „Arheologii dețin astfel un loc principal în muzeografia românească, fiind categoria profesională cea mai riguros organizată.”³³ Pe lângă Comitetul Arheologic, care conducea muzeul, plersonalul acestuia se compunea din: un conservator, doi custozi, un servitor³⁴.

Muzeul Național de Antichități a continuat ca, prin donații, achiziții, precum și

²⁹ *Monitorul.Jurnal Oficial al Principatelor Unite-Române*, vinci, 27 noiembrie – 9 decembrie 1864, nr.265, p.1250

³⁰ *Ibidem*, sâmbătă, 28 noiembrie – 10 decembrie 1864, nr.-266, p.1254 – Cap.1, art.2

În Cap.II, art.5, se menționează că direcțiunea Muzeului este încredințată Comitetului Arheologic;

În cap.III, art.10 sunt specificate atributele Comitetului Arheologic:

a) A dirija și priveghea muzeul;

b) A clasa antichitățile;

c) A stăruii la înavușirea muzeului cu colecțiuni și fonduri;

d) A forma duplicate, inventarii la toate obiectele muzeului;

e) A înființa și dirija excursiunile și cercetările arheologice în țară;

f) A priveghea buna stare a monumentelor naționale de orice natură și a stăruii pentru a lor nealterare sau convenită restaurare;

g) A cerceta și colecționa prin totate mijloacele monedele și medalie relative la țară.

³¹ Karl Storck (1826-1887) – sculptor, profesor de sculptură și perspectivă la Școala de Belle Arte din București (1865-1866 ;1867-1887).

³² Ulyssce de Marcillac, *op.cit.*, p.192. Macheta a fost executată după planurile și desenele lui Ludwig Reissenberger (arheolog) și Gactan Burelly (arhitect).

³³ Ioan Opreș, *Transmuzeographia*, ed.Oscar Print, București, 2000, p.105.

³⁴ Arhivele Naționale ale României, Direcția Arhiva Istorică Centrală, Fond M.C.I.P., dosar nr.434 (173/1870, fila 2. Funcționarii Muzeului Național de Antichități în anul 1870 și salariile lor erau: Alexandru Russo – conservator, cu o leafă de 300lei/lună; Ion Constantinescu – custode I, cu o leafă de 66,60 lei/lună; Panait Radu – custode II cu o leafă de 33,30 lei/lună și Radu Mihai – servitor, cu o leafă de 37 lei/lună.

din activitatea membrilor Comitetului Arheologic – care aveau obligația de a iniția și conduce cercetările arheologice în țară – să-și îmbogățească colecțiile.. Mai mult decât atât, „...prefecturile județelor aveau obligația de a semnala Ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice, descoperirile arheologice făcute în urma diverselor săpături și de a le trimite la București”.³⁵ De remarcat sunt contribuțiile lui Alexandru Odobescu și Cezar Bolliac, inițiatorii „excursiunilor” arheologice din Muntenia și Oltenia (Celei, Reșca, Zimnicea etc.). Încă din 1861, Alexandru Odobescu a condus executarea de către pictorul Henri Trenk a 100 de planșe cu desene de antichități ale României, la care s-au adăugat, în 1863, alte 20 de planșe reprezentând monumente antice din capitală. Din aceste 120 de planșe s-a format „Albumul arheologic de lemn și în formă de carte”³⁶, din care s-au selecționat un număr de 60 de planșe pentru Expoziția Unversală de la Paris din 1867 și care apoi au fost depuse la subsecția ecleziastică. Arheologii sunt interesați de tot ceea ce este legat de istoria noastră antică și în acest sens, împăratul Traian este personajul istoric care domină, numele său fiind asociat genezei poporului român. Astfel, printr-o adresă din 1872 a Comitetului Arheologic, semnată de Cezar Bolliac și Dimitrie Sturza, adresată Ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice, Christian Tell, se menționa că: „În data de 5 / 17 iunie începe la Paris vânzarea colecțiilor de medalii a Marchizului de Moustier – în care se află două bucăți de mare valoare pentru noi și care ar completa frumoasa serie de Traiani a Muzeului Național din București. Aceste două monede sunt: una de argint, a împărătesei Plotina și bronzul mare cercuit al împăratului Traian, de mărime mare și conservare excelentă. Aceste două bucăți nu ar trebui scăpate din mână și credem că, sacrificând cel mult o mie de franci, Ministerul ar asigura achiziționarea acestor două medalii pentru Muzeul Național.”³⁷

În 1874 a fost elaborat „Regulamentul asupra explorărilor și cumpărărilor de obiecte antice”, în care se specifica:

„Art.I – Orice obiecte antice, precum monede, medalii, vase, scule, arme, instrumente, orice obiect din antichitate dacă, latină sau românească, care s-ar referi sau ar interesa istoria, artele, industria, mitologia, religiunea sau comerțul tuturor țărilor Dunării de Jos, sau și altor țări învecinate lor, se vor aduna, clasifica și așeza în muzeul Național sau în urmă la excursiuni arheologice, făcute și executate de bărbați speciali și cu cheltuiala ministerului sau prin cumpărare de la persoanele ce le-ar poseda.

Art.II – Excursiuni arheologice pentru descoperirea de asemenea obiecte se vor face pe fiecare ani, cu cheltuiala Ministerului Instrucțiunii și după mijloacele bugetului. Ministerul Instrucțiuni Publice va încredința această misiune în epocile cele mai favorabile ale anului persoanelor celor mai competente, amatorilor dezinteresăți și cunoscători, care vor voi a face asemenea excursiuni, numai în interesul științei și al istoriei naționale și spre a înavuți Muzeul Național cu asemenea colecțiuni.

Art.III – Orice proprietar, orice primar, orice agent al administrațiunii publice,

³⁵ *Ibidem*, dosar nr.139/1874, file 11,13,21,272,307.

³⁶ *Ibidem*, dosar nr.127/1873, fila 50.

³⁷ *Ibidem*, dosar nr.132/1872, fila 122.

este invitat ca să facă îndată cunoscut Ministerului Instrucțiunii orice mine, morminte sau alte indicii de anichități s-ar ivi undeva, în pământ sau pe suprafața pământului...

Art.IV. – Când Ministerul va lua cunoștință despre existența unor asemenea localități, conținând indicii de antichități, va consulta mai întâi Comitetul Arheologic asupra indicilor și notițelor ce a putut avea până atunci. Comitetul opinând că lucrul merită a fi examinat, va raporta Ministerului care va putea, în tot cazul, trimite pe unul din membrii comitetului ca să facă cercetări la fața locului și să raporteze dacă merită a se face explorare...

Art.VIII – Exploratorul va trimite Ministerului obiectele găsite, pe cât le va descoperi, îngrijind ca ele să fie transportate, bine închise și bine sigilate. Ministerul le va depune în aceeași stare la Muzeu...

Art.XII – Orice particular va voi a face explorări pentru descoperirea de obiecte antice, cu a sa proprie cheltuială, va fi dator a se adresa cu cerere Ministerului Instrucțiunii, arătând locul și indiciile ce are. Ministerul va consulta Comitetul Arheologic, ca și pentru explorările făcute pe a sa socoteală...Toate obiectele descoperite vor fi proprietatea celui ce a făcut cererea și cheltuielile explorării...

Art.XIV – Ministerul, având fonduri disponibile, va putea cumpăra, pe fiecare an, pentru colecțiunea Muzeului, tot felul de obiecte antice posedate de particulari..."³⁸.

Regulamentul este însoțit de un referat de susținere al Ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice, interesant pentru motivația adusă în favoarea aprobării și aplicării Regulamentului: „Toate aceste obiecte sunt atâtea elemente pentru a cunoaște istoria chiar a popoarelor Dace și Latine, care au locuit aceste țări ale Dunării de Jos, precum chiar și a popoarelor barbare care au străbătut numai aceste țări; ele sunt și niște importante elemente pentru istoria noastră națională. Piatra și arama au devenit pentru cei moderni niște elocinți cronicari ai istoriei vechi; autoritatea lor este pe atât de mare cu cât vorbirea lor, prin formă și sculptură, a rămas clară, cu toate urmele secolelor ce au trecut peste dânsule. A se aduna deja asemenea obiecte, ce stau încă risipite pe suprafața pământului sau ajunse în pământ, a se mări colecțiunea Muzeului nostru național, este a ne înavuși cu atâtea sorginți indispensabile istoriei noastre politice, industriale, comerciale, religioase...Generozitatea și patriotismul posesorilor de colecțiuni au ajutat prea mult formarea celei de la Muzeu nostru..."³⁹

Dacă la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea, sub influența Scolii Ardelene, românii erau considerați de la origine romani puri (ajutați și de nume), din a doua jumătate a veacului al XIX-lea, se acordă importanță și elementului dac. Astfel, pe lângă vestigiile romane, se caută și achiziționarea de obiecte care să ilustreze istoria dacilor. Mai mult decât atât, în aria de interes a arheologilor intră istoria popoarelor din zona Dunării de Jos și a celor migratoare (barbare), care au tranzitat aceste zone. De altfel, încep cercetările arheologice pentru perioada preistorică (epoca

³⁸ *Ibidem*, dosar nr.2587/1874, file 96-97. Acest Regulament este elaborat pe baza raportului Ministrului Cultelor și Instrucțiuni Publice și aprobat de Domnitorul Carol.

³⁹ *Ibidem*, fila 98.

pietrei, epoca bronzului) și au fost descoperite obiecte scitice în morminte, piese geto-dace, găsite în depozite ca cel de la Drajna cu peste 250 de piese sau cele 26 de topoare descoperite la Sinaia, în 1890. Astfel, începe amenajarea unei secțiuni de preistorie în cadrul Muzeului Național de Antichități.

O descriere amănunțită a colecțiilor de obiecte existente în Muzeul Național de Antichități ne oferă Ulysse de Marcillac⁴⁰ (pentru primul deceniu de existență al muzeului).

El prezintă Muzeul ca fiind împărțit în secțiunile: ecleziastică, numismatică, arheologie, o secțiune conținând obiecte de natură diferită și o secțiune de preistorie, aflată în curs de înființare. Secțiunea ecleziastică cuprindea obiecte de cult și veșminte ce au fost găsite în mănăstirile din țară (Bistrița, Căldărușani, Cotroceni): cădelnițe, potire, cruci, evangheliare slavonești de la 1512 și 1519, evangheliar greco-roman tipărit la București în 1673, o carte de evanghelii de la Petru cel Mare. Secția de numismatică deținea medalii din Dacia și din țările vecine, medalii ale lui Traian, monede bizantine. Secția arheologică conținea: Tezaurul de la Pietroasa, modelul bisericii episcopale de la Curtea de Argeș, ceramică reprezentată de lămpi funerare, lacrimatorii, cărămizi romane inscripționate, găsite pe amplasamentul castrelor romane care se întindeau de la Turnu Măgurele la Caracal și Turnu Severin (cele mai multe inscripții se refereau la Legiunea I Italica și la Legiunea aV-a Macedonica); statuete, lămpi de bronz, arme romane, busturi de marmură, pietre funerare, basoreliefuli etc. La secțiunea specială, consacrată obiectelor de orice natură, având însă legătură cu istoria românească, se puteau vedea: costume populare naționale, cozi de iac ce serveau de stindard vechilor pașale, un tron princiar din biserica Sf. Spiridon Vechi, stindarde bisericesti care datau din perioada anterioară Unirii dar care purtau stemele reunite ale Valahiei și Moldovei.

La 24 decembrie 1875, Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Titu Maiorescu, a propus un proiect de decret pentru înființarea a 4 secțiuni noi la muzeul Național de Antichități:

„1. Secțiunea de costume naționale în care să se așeze obiectele de îmbrăcăminte, după distincție, așa încât să se formeze o expoziție completă și permanentă a porturilor române din deosebite părți ale țării, la care se vor adăuga și lucrările de artă textilă, făcute în țară, cum: covoare, pânzării, postavuri etc.

2. Secțiunea tablourilor istorice naționale, care va cuprinde o serie sistematică și sinoptică de copii după icoanele ctitoricești din România și alte tablouri cu raport la istoria națională.

3. Secțiunea de geme și camee, în care se vor așeza numitele antice, rămase încă din timpul romanilor, cum și reproduceri în ipsos de geme și camere după originale din muzee străine.

4. Secțiunea industrială, în care să se expună diverse producțiuni alese, de industrie modernă, spre a servi de model născândeii noastre industrii.”⁴¹

⁴⁰ Ulysse de Marcillac (1821-1877) – francez stabilit în Principatele Române la 1852; profesor la Colegiul Național și la Școala Militară din București, apoi la Facultatea de Litere; autor al lucrărilor *De Pesth à Bucarest, Notes de voyage* (Bucarest, 1869) și *Guide de Voyageur à Bucarest* (Bucarest, 1877), reeditate și traduse în 1999 sub titlul « Bucureștiul în veacul al XIX-lea ».

⁴¹ *Monitorul Oficial*, 15/27 ianuarie 1876, nr.10, p.250.

La 30 decembrie 1875, se aprobă, printr-un decret al domnitorului Carol, înființarea celor 4 secțiuni cu mențiunea ca Titu Maiorescu să se ocupe de executarea decretului.

Secțiunea „Porturilor naționale” constituie nucleul de la care s-a pornit organizarea, mai târziu, a Muzeului de Artă Populară la a cărui înființare au contribuit Spiru Haret⁴² și Alexandru Tzigara Samurcaș. Costumele populare și toate elementele artistice pe care acesta le implică, vin să întregescă imaginea poporului român, individualitatea și, mai cu seamă, continuitatea sa. Alexandru Tzigara-Samurcaș considera că, prin inițiativa sa, Titu Maiorescu a emis „ideea unui muzeu cu caracter curat național”⁴³

În aria de preocupări a Muzeului Național de Antichități intră, înainte și mai ales după obținerea independenței (1878), Dobrogea, acest teritoriu retrocedat românilor în urma Congresului de la Berlin.

Încă din 1870, Cezar Bolliac completează colecția de medalii a muzeului cu cele descoperite în zona vechilor cetăți grecești – Callatis, Tomis, Histria, Dionisopolis, – peste 100 de bucăți inedite. El considera că o asemenea colecție „care se ține strâns legată cu istoria țării noastre, nu există nici un muzeu, atât de completă”.⁴⁴ După 1878, Dobrogea devine un obiectiv arheologic de maxim interes. Directorii Muzeului Național de Antichități, începând cu Gr.Tocilescu și continuând cu G. Murnu și V. Pârvan, și-au axat cercetările asupra vechilor așezări getice, orașelor-cetăți grecești, fortificațiilor romane și romano-bizantine, care au existat în Dobrogea. Au fost inițiate săpăturile de la Adamclisi. Cel mai multe din piesele sculptate ale monumentului de la Adamclisi au fost aduse la București 1894. Gr.Tocilescu a ajuns la concluzia că este vorba de un trofeu roman, ridicat în anul 109, pentru comemorarea victoriei asupra dacilor, identificându-se și chipurile împăratului Traian și conducătorului dac Decebal. De asemenea, s-a pus problema înființării unui muzeu dobrogean la Constanța, fapt realizat în mai multe etape⁴⁵ și considerat o secție a muzeului Național de Antichități, la fel cu la Adamclisi s-a înființat o „Casă a Muzeului Național de Antichități”, iar la Histria, un muzeu al cetății, inițiat de Vasile Pârvan în 1914.

Toate acestea au dovedit legitimitatea unui act politic, care a hotărât intrarea Dobrogei în componența statului român, pe baza unui trecut și a unei istorii, de cele mai multe ori comună cu a celorlalte teritorii românești.

În încheiere, încercăm să subliniem importanța pe care a avut-o Muzeul Național de Antichități, pornind chiar de la existența sa în cadrul Școlii de la Sf.Sava, fiind un instrument de educație, de o anumită educație, în spirit național. Devenind o instituție distinctă, își dovedește necesitatea și menirea sa de spațiu reprezentativ al memoriei colective, unde istoria este recreată și unde, fiecare obiect este purtător de mesaje. Trecutul este chemat să servească prezentul și viitorul și să stimuleze patriotismul. Cu

⁴² Ioan Opreș, *Istoria muzeelor din România*, București, Ed.Muscion, 1994, p.45. Spiru Haret cerc, în 1901, înființarea unui muzeu care să adune și să conserve toate rămășițele ce se mai găsesc din producțiunile artistice din trecut ale țării noastre: cusături, broderii, țesături, picturi, sculpturi, miniaturi etc.

⁴³ Alexandru Tzigara-Samurcaș, *Muzeografia românească*, București, 1936, p.68.

⁴⁴ A.N.I.C., fond M.C.I.P., dosar nr.128 (140)/1870, fila 362.

⁴⁵ Ioan Opreș, *op.cit.*, p.90-91. În 1879 este atestată amenajarea unui muzeu la Constanța, în clădirca Prefecturii. În 1882 se dezorganizează în urma unui incendiu, iar în 1889 se reînființează.

siguranță, dincolo de exagerări, „Popoarele au nevoie de a-și întări energiile prin afirmarea mândră a drepturilor lor. Neliniștea de a-și recunoaște identitatea, nu numai prin marcarea față de vecinii lor, dar chiar printr-o evaluare a trecutului, autentică și a viitorului, lucidă, este un semn că au ajuns la o răscruce a drumului lor în istorie”⁴⁶.

*The Concept of National Museum. Study of a Case:
the National Antiquities Museum in Bucharest*

SUMMARY

Together with the written word, and even surpassing it by its persuasive qualities, the image has a strong effect upon the peoples' minds. Objects can express the quintessence of a nation – hence, the 19th century authorities' interest in creating the image of a nation, by means of museal exhibits.

---

⁴⁶ Andrei Pippidi, *Identitatea etnoculturală în spațiul românesc. Probleme de metodă în Identitate/ Alteritate în spațiul cultural românesc*, culegere de studii editată de Alexandru Zub, Ed. Universității A.I.Cuza, 1996, p.57.